

ОБРАЗ ТІЛА У ПСИХОДИНАМІЦІ НАРЦИСИЧНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ

BODY IMAGE IN THE PSYCHODYNAMICS OF NARCISSISTIC SELF-REGULATION

У статті здійснено теоретичний аналіз формування образу тіла у психодинаміці нарцисичної саморегуляції особистості. Виявлено, що нарцисична саморегуляція як фундаментальний механізм формування уявлень про Я та самоцінності особи, виконує функцію кристалізації тілесного Я-образу, інтегрованого в загальну несуперечливу структуру самоусвідомлення. Цілісно-доладне Я містить нероздільні тілесно-психічні характеристики, що ідентифікуються та набувають специфічності у процесі онтогенетичної диференціації «Я/середовище» та «Я/Інші». У статті деталізовано етапи формування здорового нарцисизму та адекватного уявлення про власне тіло від первинного аутистичного нарцисизму до сформованої нарцисичної саморегуляції, детермінованої досвідом об'єктних стосунків. Доведено, що саме через дисфункційність нарцисичної саморегуляції можна спостерігати ставлення до тіла як об'єкту стороннього, об'єкту в якого можна катектувати незадоволення собою, слабкість Я, зроби́ти осередком відцепленої грандіозності, об'єктом турботи та самозвеличення. У більш деструктивній нарцисичній динаміці відбувається зміна ментальних репрезентацій образу тіла у посиленій дисоціації від дійсних фізичних параметрів та використання тіла як інструменту зниження напруги від дефіциту самоцінності. Така дисфункційність може маніфестуватись у двох напрямках: від підтримування міфу тотальної особистісної неспроможності, до гіперкатектованого самолюбвання, викривленої фетишизації уявляючої досконалості, що відіграє роль відвернення уваги від глибокої самоцінності пустки.

Ключові слова: нарцисизм, нарцисична саморегуляція, образ тіла, психодинамічна теорія, самодинамізм, об'єктні стосунки, самоцінність.

The theoretical analysis of body image formation in psychodynamics of narcissistic self-regulation carries out in the article. The narcissistic self-regulation is a fundamental mechanism of formation of the coordinated ideas about personal self-structure in general and self-worth in particular. The narcissistic self-regulation performs the function of crystallization of the body image, integrated into the general consistent structure of self-awareness. The integral self-sufficient Self contains inseparable bodily and mental characteristics that are identified and acquire specificity in the process of ontogenetic differentiation of «my Self and the environment» and «my Self and other people». The stages of formation of healthy narcissism and adequate representation of one's own body from primary autistic narcissism to the well-formed narcissistic self-regulation, determined by the experience of object relations and interaction with the world in the formation of body image and physical identity details the actual article. Due to the dysfunction of narcissistic self-regulation one can observe the attitude to the personal body as an unfamiliar object, an object oversaturated with grandeur, the object of care and groundless self-aggrandizement. The destructive narcissistic dynamics manifests a change in mental representations of body image in enhanced dissociation from the actual physical parameters and the use of the body as a tool to reduce stress from self-esteem deficit. The mentioned dysfunction can be simplified in two ways: from maintaining the myth of total personal incapacity, to hypercatechite self-admiration, distorted fetishization of imaginary perfection, which diverts the attention from the deep self-worthless wasteland.

Key words: narcissism, narcissistic self-regulation, body image, psychodynamic theory, self-dynamism, object relations, self-worth.

УДК 159.964:616.89
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2022.35.18>

Клименко М.Р.

доктор філософії з психології,
асистент кафедри теоретичної
та практичної психології
Національний університет
«Львівська політехніка»

Вступ. Персональний стосунок із власним тілом, відображення його образу у конструктивній рефлексивній цілісності індивідуального Я займає важливу нішу у теоретичних та прикладних дослідженнях в межах психодинамічної парадигми, зокрема у категоріях нарцисизму із тенденцією до більш конструктивних та деструктивних виявів. Сучасне індивідуалізоване суспільство, його домінуюче образний спосіб мислення продукує специфічний стосунок до власного тіла, що набуває яскравих тенденцій самолюбвання та самодемонстрування.

Нарцисична саморегуляція, що є безпосередньою функцією Я у підтримуванні узгодженості його образу, досліджується науковцями від часів формування класичних психодинамічних концепцій, їх трансформації й до зараз: нарцисизм як форма нормального розвитку самоцінності особистості, що може набувати форми пато-

логічного лібідозного гіпернасичення через досвід нарцисичної депривації в психічному онтогенезі (О. Ранк, 1911, 1914) [9; 17]; нарцисизм як «габаритний» психологічний стан, що може проявлятися у нормальних рисах особистості, або маніфестувати себе у патологічних формах, та нарцисизм у категоріях нормального руху лібідозу (З. Фройд, 1914, 1930) [10; 11]; нарцисизм як спосіб саморегуляції та захисний механізм, що втримує цілісність Я-концепції індивіда (В. Райх, 1960) [8]; нарцисична саморегуляція як адаптативний спосіб підтримування самоцінності, організації Я у цілісну структуру із любов'ю до себе та задоволенні потреб у ідеалах, досягненнях, персональних сенсах (Х. Кохут, 1971) [4]; нарцисизм як градація самоцінності від норми до патології: спосіб саморегуляції, підтримування позитивного уявлення про себе, або патологічний набір особистісних рис, що є наслідком досвіду об'єктних стосунків

(О. Кернберг, 2000) [3]; нарцисичну саморегуляцію як спосіб підтримування інтегрованості Я та динамічну трансформацію самоцінності (Денеке Ф., Хільгеншток Б., 1989) [12]; нарцисизм як соціально детермінований конструкт, що містить своє осердя в потребі досягнень задля посилення позитивного самоствавлення, якого бракує (К. Морф, Ф. Родвальд, 2001; Фостер Дж., Кемпбелл У., 2003) [13; 16].

Проблема образу тіла у контексті персонального завжди розгортається у процесі осмислення функціонування нарцисичного Я, проте ще досі характеризується «сліпими плямами», неоднозначностями трактуванні, що потребують вивчення, аби доповнити актуальну психодинамічну теорію.

Образ тіла є категорією індивідуальної самосвідомості та формується у процесі трансформації нарцисизму особистості від архаїчних форм самозаглиблення та фокусу виключно на собі до просоціальних форм активності, базисно підтримуваних адекватною високою самооцінкою.

Мета. Дослідити механізм нарцисичної регуляції Я у кристалізації конструктивних чи деструктивних уявлень про власне тіло.

Результати. Нарцисична саморегуляція – фундаментальний регуляційний механізм Я, що скеровує свою активну діяльність на підтримання психодинамічної послідовності, психічної неперервності Я у континуумі життєвих змін та розвитку, позитивного уявлення про себе, переживання власної цінності, цілісності та ідентичності, зокрема і тілесної.

Поняття Я у статті окреслено в ґатунку його розуміння науковцями та психотерапевтами-практиками напрямків Я-психології (Self-psychology) [4] та теорії об'єктних стосунків (Object relations theory) [3], де феномен Я набуває особливих акцентів. Я визначається психічною структурою, що утворюється через контакт із Я-об'єктами, є сумою динамічного несвідомого та усвідомлюваних аспектів Я-образу та Я-репрезентацій у множині трансформацій та формуванні здорової самоцінності [3; 4]. Х. Кохут наголошує на його багатогранності та глибинності, де є Я всією реальністю буття індивіда. Важливо вказати, що, зокрема, в теорії Я-психології на рівні використовуються терміни «Я» та «Самість» [4]. У актуальній праці послуговуємось терміном «Я», допасовуючи наукову інтуїцію, що працює у категоріях психодинамічного мислення, до семантичної однозначності у межах української мови.

Конструкт Я – віддзеркалення цілісної структури особистості. Я – це самодина-

мізм, що в визначаннях теорії Я-психології та теорії об'єктних стосунків, є нарцисичним апріорі. Ефективно функціонуюча база архаїчно-вкорінена у структуру Я функціональними зв'язками нарцисична саморегуляція може ініціювати збереження узгодженості частин Я у гармонійній цілісності та запевнятиме про зріле бачення себе, прийняття та узгодження дихотомій типу: потенційних можливостей та обмежень, персональної сили та слабкості, краси тіла та його неспроможностей зокрема.

Оскільки Я особистості містить актуально усвідомлювану та дочасно несвідому інформацію про особистість, то дослідження Я можна здійснювати через Его [4]. Его репрезентує Я у реальному світі. Частину усвідомлюваної дійсності, що підлягає дослідженню можна розділити на три базові аспекти:

1) *когнітивний аспект*: усі усвідомлювані спогади, думки, фантазії, які мають стосунок до власної особи (когнітивна оцінка власної самодостатності, оцінка тіла в категоріях функціональності);

2) *афективний аспект*: емоційно-оцінкове ставлення до себе та Я-репрезентацій (самооцінювання в категорія «задоволення/незадоволення», емоційна валідація задоволеності тілом зокрема);

3) *поведінковий аспект*: дії, що об'єктивізують переживання власної цінності, досвіду об'єктних відносин у реальній дійсності, що стає проєктивним простором для їх відтворення (у стосунку тіла – вчинки, що є наслідком усвідомлення міри цінності тіла, можливостей та обмежень, рівень реалістичного прийняття якого впливатиме на вибудовування контакту із оточуючими та світом).

Нарцисична саморегуляція консолідує уявлення про себе, конструювання свого унікального життєвого стилю. Те ж саме у категоріях уявлення про тіло.

Тіло – провідне знаряддя безпосереднього контакту особи з оточуючим світом, самопрезентація. Це не просто знаряддя, а уся матеріальна загушеність буття індивіда, опредметненість його психіки. Образ тіла – суб'єктивний психічно-просторовий образ Я, яке має протяжність, фізичні характеристики, межі та можливості до втілення активності [14].

Тіло та психічне невіддільні одне від одного. Категорія «тілесність» є психічним відображення тілесних реакцій та формується від народження людини. Освоюючи власне тіло вишліфовується самосвідомість, спроможність бути активним суб'єктом життєтворчості, освоюються способи взаємодії зі світом та оточуючими. Тілесні

особливості різних людей можуть окреслювати специфічний напрямок самореалізації, переживання цінностей існування, що розгортаються у вимірі індивідуального простору [6]. Саме слово «втілення» – щось повинно набути безпосереднього тілесного образу – часто описує реалізацію цінностей та можливостей особи із наголосом на важливість їх перетворення у фізичну категорію, набуватимуть предметних ознак, що визначатимуть екзистенційну вершину їх здійснення [5; 6]. Так і самоцінність Я втрачатиме важливу ознаку предметності, якщо описуватиме лише ментальні особливості особи, визначаючи тілу місце «не надто важливого доповнення» [5]. В будь-якому випадку «безконтактна щодо самого себе» тілесність вражатиметься у неспроможності нормально окреслити власні фізичні можливості (розмитість фізичних рамок може супроводжуватись недостатнім розумінням рамок психологічних), виникненням «побічних тілесних ефектів» – спроби дистанціюватись від небажаних негативних компонентів особистості, і в результаті глибокого нерозуміння власного тіла може розврушитись тенденція пояснювати будь-які життєві неспроможності в категоріях безсилля виключно лише в категорія того ж тіла.

Можна трансформувати тезу М. Бубера, яка прорікає, що нарцисична особа ставиться до оточуючих як до об'єктів, а не рівних собі, так: дисфункційна нарцисична саморегуляція продукує ставлення до свого тіла не як до частини цілісного гомогенного та багатогранного Я, а як до об'єкту в якого можна катектувати неймовірної сили незадоволення собою, або ж зробити осередком відщепленої грандіозності, об'єктом гіпертурботи та самозвеличення [2].

Очевидно, що ефективно функціонуюча нарцисична саморегуляція повинна скеровувати регуляційний вплив на підтримання сили Я щодо прийняття особливостей власного тіла. Сильне Я володіє також конструктивним рівнем особистісної грандіозності: маніфестації конструктивної грандіозності є здоровим нарцисизмом, що протиставляється патологічним формам безпідставної «самозакоханості». Здорова особистісна грандіозність робить можливим розгортати власний потенціал: ставити та досягати цілі, відчувати волю до самоздійснення [4]. У дослідженнях Ф. Денеке та Б. Хільгенштока бачимо, що безсиле Я потерпає від стійкого самознецінення, займаючи зокрема позицію дистанційованості від власного тіла, або ж використовує його як інструмент досягнення психологічних та матеріальних цілей [12].

Нарцисична динаміка (формування нарцисизму) зазвичай проходить декілька етапів. Серед психічних трансформацій важливе місце посідають зміни у сприйнятті тіла. Об'єднуючи взаємодоповнюючі психодинамічні концепції [3; 4; 8; 11; 14; 17] в одну послідовну структуру можемо виокремити такі етапи:

1. Етап аутистичного нарцисизму: первинно біологічне пристосування у перший місяць після народження, відсутність будь-якої ідентифікації об'єктів Я, неспецифічність тілесних реакцій у взаємодії з оточенням [11; 17].

2. Етап первинного злиття: першопочаткове нарцисичне розширення, що не передбачає рамок індивідуального Я дитини та об'єкту [17] (матері чи іншої значущої особи, що в ранні періоди розвитку виконує функції опікуна) та триває орієнтовно до кризи трьох років. На цьому етапі сигнали від тіла сприймаються недиференційовано, межі «Я/інший» та «Я/світ» відсутні, тілесні реакції підпорядковуються принципу «задоволення/незадоволення» базальних потреб. Ідентифікація Я-об'єктів з наростаючою специфічністю та існує в категоріях насолоди Я. Етап характеризується гомогенним почуттям омніпотентності, рудименти якого ми можемо знайти у переживанні грандіозності зрілого віку, віри у власний вплив на світ та амбіційності.

Етап первинного злиття характеризується описаним З. Фрейдом, з натхнення Р. Роллана, «океанічним почуттям»: «Наше теперішнє відчуття власного Я – це лише дрібні рештки якогось значно охопнішого [...] відчуття, яке відповідало внутрішній пов'язаності Я із навколишнім світом» [11, с. 21]. Описаний стан – стан первинного архаїчного нарцисизму, дифузного самоусвідомлення та такого ж відчуття контролю над зовнішніми обставинами. Інформація із сенсорних систем тіла ускладнюється м'язовою активністю щодо формування первинних уявлень про власні межі – процес «згортання» нарцисизму у результаті виявлення оточуючих загроз. Прелімінарний нарцисизм грандіозний у своїй амбівалентності: замкнений на собі з одного боку, та пронизує оточуючий особу світ – з іншого; Я-образу як такого не існує, проте присутня елементарна тілесно-трансцендентна самоідентифікація [11].

3. Етап аутоеротичного нарцисизму (відокремлення): вихідна спроба автономії та відмежування від оточення. З. Фрейд називав цей період трансформації лібідо – «нарцисичне лібідо», або етап кристалізація «Я-лібідо». Я індивіда в цей час стає «резервуаром» лібідозної

напруги зосередженої на собі. Тіло стає об'єктом маніпуляцій, відбувається усвідомлення його ролі у отримванні задоволення. Можемо також назвати цей етап «активний соматичний нарцисизм», адже нарешті диференційоване від світу тіло стає первинним щодо психічного комплікації: дослідження тіла «замкненого на власному існуванні» стає поштовхом до ускладнення внутрішньої психічної структури [4; 10; 11]. Завершується етап «активного соматичного нарцисизму» почуттям відокремленості та первинної спроможності самозадоволення з імпліцитним утвердження принципу реальності. Специфіка етапу аутоеротичного нарцисизму порівняно із попереднім є у активізації ролі індивіда у розрізненні власних рамок, включення цілеспрямованих маніпуляцій щодо зниження напруги від незадоволення.

4. Етап перетворення нарцисичного симбіозу з Я-об'єктом у взаємодію (від подібності до віддзеркалення): предмети нарцисичної «гордості» дитини демонструються оточуючим для отримання визнання; Я-об'єкти спочатку оцінюються максимально подібними, образ власного тіла ускладнюється аналізом схожості з значущими оточуючими. Ускладнення когнітивних функцій індивіда дає змогу ідентифікувати важливі відмінності між Я та Я-об'єктами [3]. Відокремлений Я-об'єкт стає дзеркалом грандіозності дитини. Ключовим стає емпатійний контакт із дитиною щодо утвердження змоги «витримати свою інакшість». Згодом нарцисична радість дитини та визнання з боку оточуючих (матері та інших важливих об'єктів) зміцнюють її самооцінку, роблять реакції вибірковими та спрямованими у більш реалістичному напрямку; етап нарцисичного віддзеркалення характеризується ексгібіцістичними тенденціями прояву грандіозності Я, а потреба в отриманні уваги може стосуватись і демонстрації власного тіла – фізичної спроможності (тож тіло може бути інструментом демонстрації фантазійної грандіозності, яка згодом, за допомогою адекватного прийняття з боку важливих оточуючих, може інтерналізуватись у більш об'єктивне сприйняття себе, зокрема через усвідомлення реальних обмежень тіла із здатністю детоксикувати негативну оцінку себе та збереженням стрижня персональної значущості) [3; 4; 14].

Брак емпатичного співпереживання, висміювання грандіозності (зокрема фізичної спроможності) і, загалом, те, як про тіло дитини відгукуються батьки чи значущі опікуни, які мовленнєві звороти вживають для опису, формують інтроектовані конструкти

самооцінки тіла дитиною, стратегію індивідуального нарративу історії про «моє тіло».

5. Етап ідентифікації (ідеалізація об'єктів із збереженням меж індивідуального Я): нарцисичне розширення особистості дитини через ідеалізацію батьків чи значущих дорослих; переживання грандіозності Я піддається трансферу і в такому випадку підкріплення цінності дитини відбувається у стосунку з ідеалізованими дорослими, що визнаються абсолютними авторитетами та ідеально сильними; згодом спостереження за реалістичною невесільністю значущих дорослих в різноманітних життєвих ситуаціях супроводжується помірним розчаруванням у їх авторитеті та формуванням вже більш об'єктивного бачення не лише власного Я, але і оточуючих з рівномірною нейтралізацією завищених очікувань. Етап вторинного нарцисичного злиття зазвичай є також амбівалентним у своїй природі: вивищення авторитету іншої особи може супроводжуватись витісненим почуттям заздрості. Почуття заздрості нейтралізується з проходженням етапу вторинного злиття у конструктивній формі [4; 17]. У випадку непомірної сили нарцисичних фрустрацій заздрість до іншого драматичним чином трансформує ідеалізацію іншого в його знецінення, зокрема це може виявлятися і у стосунку до тіла близьких партнерів у дорослому віці: зовнішність іншої особи (часто це новий значущий об'єкт у дорослому віці) для людини із нарцисичною травмою чи пережитою значною нарцисичною фрустрацією може бути недосяжним еталоном краси в один момент та zarazом гидкої потворності у інший – це стереотипний нарцисичний маятник порушених об'єктних стосунків та сприйняття зовнішності оточуючих осіб [1]. При порушенні проходження попереднього етапу нарцисичного віддзеркалювання такий нарцисичний маятник буде характеризувати таке ставлення до власного тіла: гіпертурбота та підсилення фантазійних уявлень про свою фізичну досконалість по одну сторону, і неймовірний страх зустрітись із власною фізичною недосконалістю – по іншу. Та ці етапи взаємопов'язані, описують комплексну нарцисичну проблематику. Вказаний етап є сенситивним щодо інтеграції уявлень про себе та значущих об'єктів, Я-ідеалу (зокрема ідеалу образу тіла) як підструктури Супер-Его.

6. Сформованість нарцисичної саморегуляції передбачає: поєднання інтрапсихічних структур у цілісному динамічному функціонуванні Я, формування реалістичної високої самооцінки, переживання самоефективності та довіри до себе, спроможність витримувати нарцисичні фрустрації

без значної загрози цілісності Я, спроможність формувати та підтримувати тривалі глибокі стосунки [15]. Інтегрована організація Я-системи передбачає позитивну коноцiю власного тіла у реалістичних фреймах та потенціях трансформації.

Етапи психодинаміки від 3-го по 5-тий відбуваються орієнтовно протягом формування структури Я, що завершується кристалізацією інтегрованого в Я-структуру Супер-Его, як найбільш зрілої психічної інстанції, що втілюватиме спроможність здійснювати морально-вольову активність, обирати персональні життєві цілі та смисли, робити самооцінювання [8; 11; 17].

Відштовхуючись від конструктивної стратегії формування нарцисизму дорослої особи, припускаємо такі особливості порушення тілесного образу Я у випадку дисфункції нарцисичної саморегуляції (за умови порушень у об'єктних відносинах, зокрема: образ тіла може протистояти цілісному баченню себе; проблеми з тілом стають виправданням неуспішності особи; надмірна турбота про тіло стає способом посилення Я (самолюбубання). Демонстрування себе набиратиме вигляду компенсації, хоч людина може не почуватись так «ідеально» всередині, адже існує неприйняття себе; отримування нарцисичної користі від захворювання (заповнення пустки турботою ззовні, регресією, інфантильністю); переключенням уваги з внутрішньої тривоги на зовнішнє тілесне представництво Я.

Яскрава дисфункція нарцисичної саморегуляції може бути детермінованою досвідом об'єктних стосунків особи: непомірного рівня нарцисичними фрустраціям, що ставили під сумнів цінність Я ще в час дитинства. Непослідовні взаємини із значущими об'єктами, що виражались в емоційній холодності у ставленні до дитини, відсутності визнання та любові, гострій конкуренції, або ж надмірній турботі (дитина як об'єкт трансферу високої актуальної тривоги опікунів) стимулюють порушення саморегуляції, що буде компенсувати себе у дорослих стосунках та викривлюватиме Я-образ, відповідно до потреби [3; 4; 8; 15].

Натомість здорове нарцисично катектоване Я містить нероздільні тілесно-психічні характеристики, та буде відображати також і здорову любов до себе, любов до власного тіла з його можливостями та обмеженнями [14; 15].

У випадку дисфункційної нарцисичної саморегуляції Ф. Денеке та Б. Хільгешток звертає особливу увагу на такі тілесні вияви зрушень як нарцисична користь від захворювання та іпохондричний захист від

тривоги: неспроможність пережити тривогу щодо можливості виникнення тілесного захворювання та використання тілесних недоліків щодо пояснення власної неуспішності [12]. В такому випадку може відбуватись виокремлення образу тіла із загальної Я-концепції. Ж. Ліповецькі пропонує поняття «психологічне тіло», що добре відображає відстороненість образу тіла (у більш дисфункційному нарцисизмі) від реальних фізичних особливостей людини [7]. Припускаємо, що нарцисична слабкість Я може не тільки пояснювати «проблемою в тілі» загальне переживання низької самоцінності та брак любові до себе, але й обирати стратегію гіперкатексису тіла із аналогічним переведенням самоцінності фокусу на фрагмент образу Я – уявлення про тіло. Тіло стає об'єктом маніпуляцій в цілях досягнення ідеалу. Ідеал Я стає ідеалом тіла, проте залишається недосяжним проектом. Тож лібідинальний катексис, що міг бути скерованим до об'єктів лібідо скеровується на тілесне представництво Я. В такому випадку тілесна нарцисична фасадність (самолюбубання), у вигляді надмірної турботи про тіло, стає способом посилення Я. Вказане тілесне самоутвердження потенційно набиратиме вигляд інфантильного відступу до більш архаїчних форм нарцисичних переживань, продуковане частково витісненим, частково об'єктивізованим у реальності неприйняттям себе.

Висновки. Нарцисична саморегуляція – психодинамічний механізм підтримання цінності та цілісності Я, інтеграції об'єкт-репрезентацій у холистичну та всеохоплюючу систему самоусвідомлення. Образ тіла, у випадку більшої дисфункції нарцисичної саморегуляції, може існувати дисоційовано від реалістичних фізичних параметрів та використовуватись як специфічний інструмент зниження напруги від дефіциту актуально самоцінності особи та маніфестуватись у двох напрямках: іпохондричній одержимості власними тілесними недоліками, що ревно використовуються для створення та підтримання міфу загальної неадекватності особистості (виправдування неуспішності, катексис тривоги через низьку самоцінність у зовнішні недоліки та тісні бар'єри); фетишизації тілесної досконалості Я.

Негативний тілесний образ – продукт проблеми у ідентифікації власної унікальної автентичності, неприйняття багатогранності Я через досвід нарцисичних фрустрацій, що не дали змогу сформуватись самоцінюванню. Фетишизований тілесний образ – ще один спосіб справитись із самоцінності

ним дефіцитом за допомогою педантичного маніпулювання тілом, переслідування недосяжного Я-ідеалу. Як в негативному так і фетишизованому тілесному образі тривога, продукована низькою самоцінністю стає більш зрозумілою. В будь-якому випадку тіло також зберігає свою недосконалість, яку не хочеться приймати, проте хочеться перемогти. Тож у результаті самоціннісного браку використовуються специфічні нарцисичних захисти у яких ідеалізовані аспекти особистості зберігаються, а її обмеження заперечуються [18].

Більш ефективно функціонуюча нарцисична саморегуляція сприяє конструюванню ціліснішого образу Я. Натомість брак здорової любові до себе, адекватного самоцінування роблять образ тіла відгомонам, чи то ехом незадоволеності собою і, як наслідок, тіло може потерпати від надмірної катектації лібідо в турботу про власний фізичний образ у слідуванні за недосяжним ідеалом, або ж бути «контейнером» неуспішності, способом пояснити власну неспроможність та віднайти об'єктивну причину даремності, «втїлити» її і таким чином виправдати себе у власних очах. **Перспективою подальших наукових розвідок** є емпіричне вивчення питання образу тіла у структурі нарцисичної саморегуляції. Зокрема дійсним та можливим до дослідженням може бути вивчення способів сприйняття власних фізичних властивостей у залежності від типу функціонування нарцисичної регуляції Я.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрееску Ф. Маскировка травмы при помощи фетишизированного образа тела: агрессивная образность и пластическая хирургия. *Теория моды: одежда, тело, культура*. 2014. № 3. С. 129–151.
2. Бубер М. Проблема человека. Киев : Ника-Центр, 1998. 96 с.
3. Кернберг О. Ф. Тяжелые личностные расстройства. Стратегии психотерапии. Москва : Класс, 2000. 464 с.
4. Кохут, Х. Анализ самости. Системный подход к лечению нарциссических нарушений личности. Москва : Когито-Центр, 2003. 368 с.
5. Лэнгле А. Грандиозное одиночество. Нарциссизм как атропологически экзистенциальный феномен. *Московский психотерапевтический журнал*. 2002. № 2. С. 34–58.
6. Лэнгле А. Самость во плоти. Экзистенция и психосоматика. *Консультативная психология и психотерапия*. 2015. № 1. С. 7–69.
7. Липовецки Ж. Эра пустоты. Эссе о современном индивидуализме. СПб. : Владимир Даль, 2001. 336 с.
8. Райх В. Характероанализ. Москва : Когито-Центр, 2006. 367 с.
9. Ранк О. Миф о рождении героя. Москва : «Рефл-бук», 1997. 252 с.
10. Фрейд З. Введение в психоанализ. Москва : Азбука, 2017. 443 с.
11. Фрейд З. Невпокой в культуре. Львів : Апріорі, 2021. 120 с.
12. Deneke F.-W., B. Hilgenstock. Das Narzissmusinventar. Bern : Hans Huber, 1989. 84 p.
13. Foster J. D., Campbell W. K. Individual differences in narcissism: Inflated Self-views across the lifespan and around the world. *Journal of Research in Personality*. 2003. Vol. 37. № 6. P. 469–486.
14. Jackson L., Ervin K., Hodge C. Narcissism and body image. *Journal of Research in Personality*. 1992. Vol. 26. № 4. P. 357–370.
15. Klymenko M. Types of narcissistic Self-regulation in the context of personal fulfillment. *Journal of Education Culture and Society*. 2019. Vol. 2. P. 85–103.
16. Morf C., Rhodewalt F. Unraveling the Paradoxes of Narcissism: A Dynamic Self-Regulatory Processing Mode. *Psychological Inquiry*. 2001a. № 12. P. 177–189.
17. Rank O. The Double: A Psychoanalytic Study. The University of North Carolina Press, 2009. 114 p.
18. Shaw J. Sexual aggression, Washington, D. C. : American Psychiatric Publishing, 1999. 360 p.